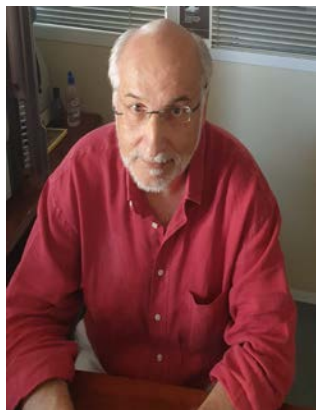

Η προσέλκυση των νέων ψηφοφόρων: Το νέο αφήγημα των εκλογών

ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΣΑΡΡΗ*

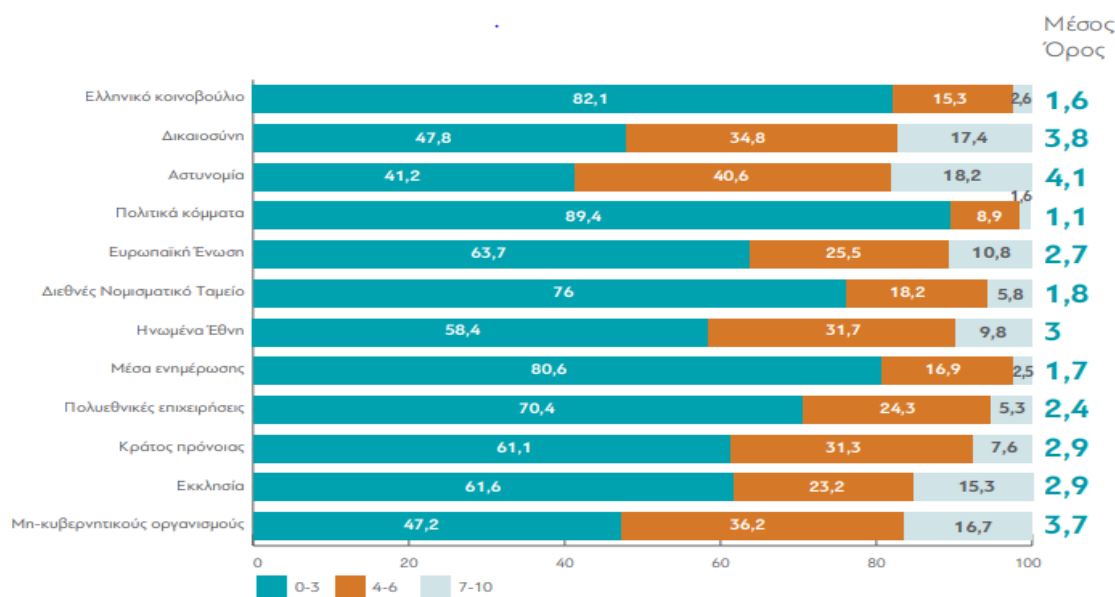

Ένα από τα βασικά ερωτήματα της εκλογικής αναμέτρησης της 7^{ης} Ιουλίου είναι το εύρος της αποχής, και ιδιαιτέρως της αποχής των νέων, η οποία στις πρόσφατες εκλογές ξεπέρασε το – ήδη μεγάλο – γενικό 40%, παρά και την ψήφο των δεκαεπτάχρονων. Το γεγονός ότι οι εκλογές διεξάγονται εν μέσω θέρους, αφού βουλευτικές εκλογές μήνα Ιούλιο έχουν να γίνουν από το 1875, αποτελεί ένα ακόμη ανασταλτικό παράγοντα συμμετοχής, ιδίως για τους νεότερους σε ηλικία ψηφοφόρους που ενδέχεται να επιλέξουν την δροσιά της παραλίας και την αποχή. Στόχος των πολιτικών κομμάτων είναι να προσελκύσουν τους νέους σε ηλικία ψηφοφόρους, αφού ένα μεγάλο μέρος των αναποφάσιστων ψηφοφόρων ανήκουν σε αυτή την ηλικιακή κατηγορία, να τους πείσουν αφενός να συμμετάσχουν στις εκλογές και αφετέρου να υπερψηφίσουν τα συγκεκριμένα κόμματα.

Ένα πρώτο δύσκολο εγχείρημα των κομμάτων είναι να αντιμετωπίσουν τη γενικά χαμηλή εμπιστοσύνη των νέων στους θεσμούς, όπως αποδεικνύεται από διάφορες έρευνες (ενδεικτικά έρευνα για νέους της Διανέοσις, Γράφημα 1).

Γράφημα 1: Εμπιστοσύνη στους θεσμούς.

Ερώτηση : Παρακαλώ πείτε μας, βαθμολογώντας από το 0-10, πόσο εσείς προσωπικά εμπιστεύεστε κάθε έναν από τους παρακάτω θεσμούς; Το 0 σημαίνει ότι δεν έχετε καμία απολύτως εμπιστοσύνη και το 10 σημαίνει ότι έχετε απόλυτη εμπιστοσύνη

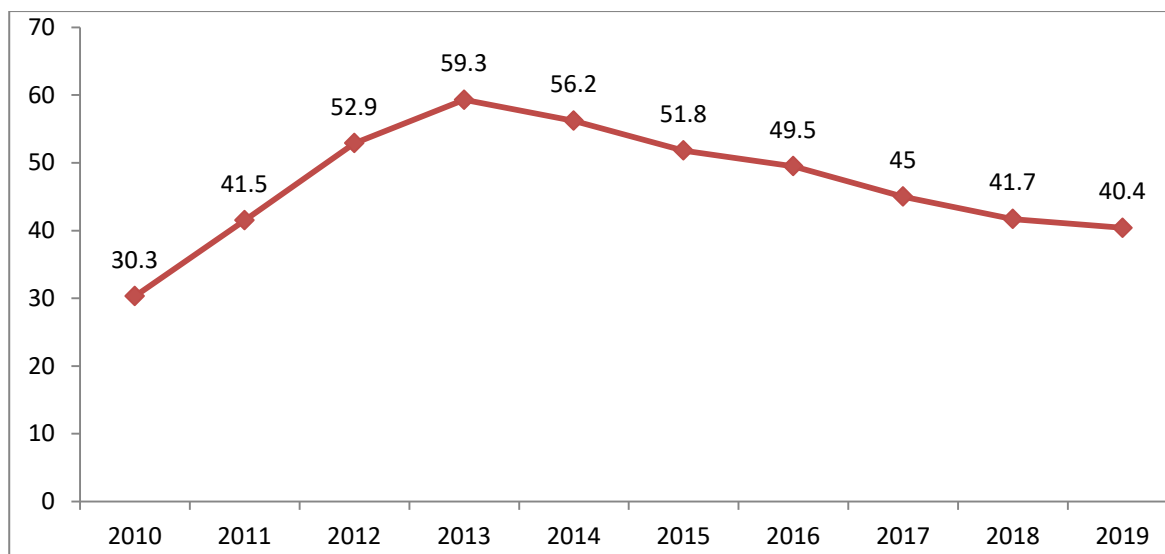
Πηγή: Διανέοσις 07.2017 Πολιτισμικοί Παράγοντες της Οικονομικής Αυτάρκειας και Επιχειρηματικότητας, Νέοι ηλικίας 18-35, χρήστες διαδικτύου. Ποσοτική διαδικτυακή έρευνα - Έκθεση αποτελεσμάτων Οκτώβριος 2016 σελ. 30. Διαθέσιμο https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2017/07/anergia_neoi_17.7.2017_updated_final.pdf

Από την παραπάνω έρευνα καταγράφεται ένας πολύ χαμηλός βαθμός εμπιστοσύνης ιδίως στους αντιπροσωπευτικούς θεσμούς, αφού στην ενδεκαβάθμια κλίμακα 0-10 ο μέσος όρος εμπιστοσύνης είναι 1,6 στο ελληνικό κοινοβούλιο, 1,1 στα πολιτικά κόμματα, 2,7 στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Πολύ σημαντικό εύρημα της παραπάνω έρευνας είναι ότι οι άνεργοι ηλικίας 18-35 δηλώνουν καμία απολύτως ή ελάχιστη εμπιστοσύνη (0-3) σε ποσοστό 82,3% στο Κοινοβούλιο, 89,4% στα πολιτικά κόμματα και 68,2% στην ΕΕ. Ποια είναι όμως τα κύρια ζητήματα που απασχολούν τους νέους, ποιες είναι οι πολιτικές που προτείνονται για αυτούς και γιατί πιθανά αποστρέφονται την πολιτική; Αναμφισβήτητο το μεγαλύτερο πρόβλημα των νέων είναι η ανεργία, που παραδοσιακά είναι από τις υψηλότερες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η μετανάστευση στο εξωτερικό για σπουδές και εργασία, η φτώχεια. Η πρόσφατη περίοδος της οικονομικής ύφεσης με τη συρρίκνωση του κόστους εργασίας και τις αλλαγές στην εργατική νομοθεσία έχει χειροτερέψει την κατάσταση.

Η ανεργία των νέων είναι ένα διαδεδομένο πρόβλημα σε ολόκληρη την Ευρώπη, που αντιμετωπίζεται από διάφορες χώρες στο πλαίσιο διαφορετικών τύπων οικονομιών, ανεξαρτήτως του σταδίου ανάπτυξης τους. Στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η ανεργία των νέων νοείται ότι περιλαμβάνει όλα τα άτομα μεταξύ 15 και 24 ετών που στη δεδομένη στιγμή είναι: α) χωρίς απασχόληση, β) διαθέσιμα να εργαστούν και γ) αναζητούν ενεργά εργασία. Στην Ελλάδα οι νέοι έχουν πληγεί σφοδρότερα από την ανεργία κατά την τρέχουσα οικονομική κρίση

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat τον Μάιο του 2019 η ανεργία των νέων διαμορφώθηκε στο 14,3% στην ΕΕ και στο 15,7% στην Ευρωζώνη. Τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας των νέων στην ΕΕ καταγράφονται στην Ελλάδα (40,4% με στοιχεία Μαρτίου), στην Ισπανία (31,7%) και στην Ιταλία (30,5%). Το χαμηλότερο ποσοστό καταγράφεται στη Γερμανία (5,1%) και στην Ολλανδία (6,3%). Παρατηρείται ότι το ποσοστό ανεργίας των νέων στην Ελλάδα είναι σχεδόν τριπλάσιο από το αντίστοιχο της ΕΕ-28. Στο Γράφημα 2 αποτυπώνεται η εξέλιξη του δείκτη ανεργίας στην περίοδο 2010-2019, με στοιχεία Μαρτίου κάθε έτους. Διαχρονικά το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας για αυτή την ηλικιακή κατηγορία καταγράφεται τον Νοέμβριο 2013 (61.4%), με το αντίστοιχο ποσοστό στις γυναίκες να φτάνει το 63,8%.

Γράφημα 2: Ανεργία Νέων (15-24) στην Ελλάδα 2010-2019

Πηγή: Eurostat

Συγκρίνοντας τα ποσοστά ανεργίας νέων του 2019 με αυτά του 2013 που είναι το διαχρονικά υψηλότερο ποσοστό, παρατηρείται μείωση της ανεργίας κατά 19,9%. Αυτό σημαίνει πως, σταδιακά, νέοι βρίσκουν περισσότερες δουλειές στην Ελλάδα, ταυτόχρονα, όμως, υπάρχουν και λιγότεροι νέοι για να αναζητήσουν εργασία στην χώρα τους. Αυτό συμβαίνει γιατί πολλές από τις συμβάσεις εργασίας εμφανίζονται να είναι μερικής απασχόλησης με μισθούς 300-350 ευρώ, οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας και όσα δικαιώματα κατοχυρώνουν να είναι άγνωστες λέξεις, και αυτό παρά την πρόσφατη κατάργηση του υποκατώτατου μισθού των 510 ευρώ και την αύξηση του κατώτατου μισθού κατά 11% από τα 586 στα 650 ευρώ. Η υπουργός εργασίας σημειώνει «Τον Φεβρουάριο, τον μήνα που αυξήσαμε τον κατώτατο μισθό, είχαμε τη δημιουργία περίπου 28.000 νέων θέσεων εργασίας, που είναι η υψηλότερη επίδοση από το 2001. Διαψεύδονται, έτσι, αβάσιμοι φόβοι και καταστροφολογία ότι οι αυξήσεις μισθών θα προκαλέσουν απολύσεις».

Εντούτοις πολλοί νέοι ηλικίας κάτω των 25 ετών επιλέγουν να μεταναστεύσουν για να αναζητήσουν καλύτερες ευκαιρίες ώστε να ανελιχθούν και να εξελιχθούν τόσο ακαδημαϊκά όσο και επαγγελματικά (brain drain). Υπολογίζεται, σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας, ότι πάνω από 427.000 έφυγαν μόνιμα από την Ελλάδα τα χρόνια της κρίσης με την συντριπτική πλειονότητα αυτών να είναι νέοι. Λειτουργεί μάλιστα η πρωτοβουλία Brain Gain που δημιουργήθηκε από Έλληνες και Ελληνίδες νέους επιστήμονες και επαγγελματίες του εξωτερικού με κύριο στόχο τη μετατροπή του brain drain σε brain gain, με την επιστροφή της γενεάς του brain drain στην Ελλάδα, και με προτάσεις βέλτιστων πρακτικών από τις χώρες που ζουν ή έχουν ζήσει στο παρελθόν. Η πρωτοβουλία αυτή συνδέεται με αλλαγές στην Ελλάδα και αυτό αποτυπώνεται σε έρευνα του Braingain όπου το 53,4% των ερωτημένων δηλώνει ότι θα επέστρεφε άμεσα ή σε 1-2 χρόνια αν υπήρχαν αλλαγές, το 71% δεν θα επέστρεφε στη χώρα για να εργαστεί στο Δημόσιο, ενώ το 33% θεωρεί ως μεγαλύτερο πρόβλημα την αναξιοκρατία (<http://braingain.gr/>, Καθημερινή 23/9/2017).

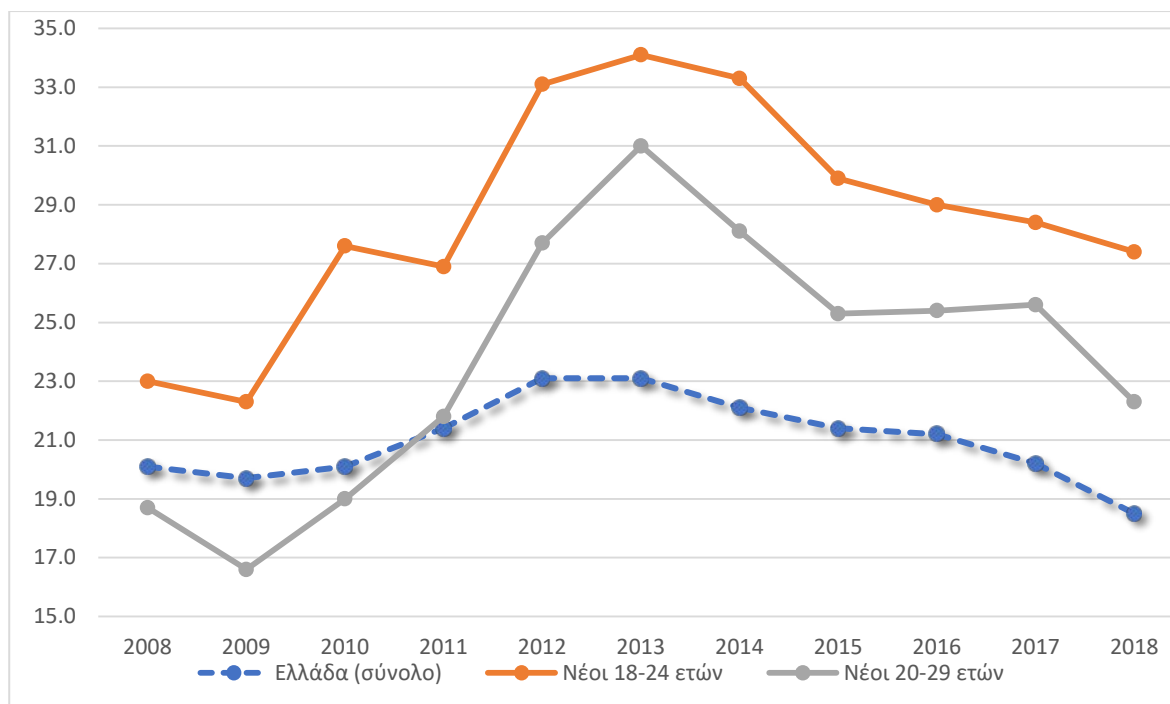
Στην ίδια κατεύθυνση κινούνται και τα ευρήματα της Έρευνας με τίτλο «Brain Drain & Gain» που πραγματοποίησε η διεθνής εταιρεία παροχής εταιρειών παροχής ελεγκτικών, φορολογικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών KPMG. Σύμφωνα με τα συμπεράσματα, ένας στους τρεις Έλληνες που μετανάστευσαν κατά τη διάρκεια της κρίσης, θα εξέταζε θετικά την επιστροφή του στην Ελλάδα, ακόμα και με μειωμένες αποδοχές. Ένας στους δύο (55%) απάντησε ότι η διεκδίκηση υψηλότερων μισθολογικών αποδοχών αποτέλεσε τη σημαντικότερη αιτία φυγής. Το πλήθος των επαγγελματικών ευκαιριών στο εξωτερικό και η αξιοκρατία αποτέλεσαν τον δεύτερο σημαντικότερο λόγο (48,6%), ενώ το καλύτερο εργασιακό περιβάλλον κατατάχθηκε ως τρίτος δημοφιλέστερος λόγος αναζήτησης εργασίας στο εξωτερικό (36,8%) (Nooz. Gr)

Θετικό βήμα για την αποτροπή του φαινομένου εκροής επιστημόνων στο εξωτερικό αποτέλεσε αναμφίβολα η δημιουργία του Ελληνικού Ιδρύματος Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ.) που λειτουργεί από το 2016 με τον Ν. 4415/2016. Το ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. δημιουργήθηκε από τη ζωτική ανάγκη υποστήριξης των νέων επιστημόνων και ως αναγκαίο εργαλείο στην προσπάθεια αναστροφής του φαινομένου εκροής σπουδαίων επιστημόνων στο εξωτερικό. Ένας από τους βασικούς στόχους του ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. είναι να αποτελέσει τροχοπέδη στην επιστημονική και οικονομική αιμορραγία που συνεπάγεται η απώλεια των προικισμένων Ελλήνων ερευνητών και να προσφέρει θέσεις εργασίας για νέους επιστήμονες. Επίσης αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι δαπάνες για την έρευνα και την ανάπτυξη έχουν αυξηθεί από το 0,8% περίπου στο 1,2% του ΑΕΠ του προϋπολογισμού. Το συνολικό ποσό ανέρχεται σε 2 δις.

Στον προεκλογικό λόγο των πολιτικών κομμάτων καθώς και στα τηλεοπτικά spots το ζήτημα της επιστροφής των νέων στην Ελλάδα έχει προβληθεί ιδιαίτερα. Έχει μάλιστα συνδεθεί και με το δικαίωμα ψήφου στους Έλληνες του εξωτερικού. Το τελευταίο μάλιστα υπήρξε και ζήτημα αντιπαράθεσης ανάμεσα στα πολιτικά κόμματα κατά την ψήφιση του νόμου 4406/2016 με τον οποίο καταργήθηκε το bonus της πριμοδότησης των 50 εδρών στο πρώτο κόμμα. Πάντως ο νόμος που θα αφορά την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος από τους εκλογείς που βρίσκονται έξω από την Επικράτεια απαιτεί ευρύτερη συναίνεση και πλειοψηφία 2/3 του όλου αριθμού των βουλευτών σύμφωνα με το άρθρο 51§4 του Συντάγματος. Εντούτοις η αξιωματική αντιπολίτευση προβάλλει ως βασικό σημείο για την αποτροπή του brain drain την λειτουργία ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα, κάτι που απαιτεί την αναθεώρηση του άρθρου 16 του Συντάγματος, ενώ θεωρεί ότι η κατάργηση του πανεπιστημιακού ασύλου θα αναβαθμίσει τη λειτουργία των Πανεπιστημίων.

Η επιδείνωση που καταγράφηκε στην Ελλάδα κατά την κρίση ήταν ιδιαίτερα έντονη για τους νέους και κυρίως τους νέους ανέργους. Τα ποσοστά φτώχειας των νέων αποτυπώνονται στο Γράφημα 3 και παρατηρείται ότι ο κίνδυνος φτώχειας για τους νέους στις ηλικιακές κατηγορίες (18-24) και (20-29) είναι υψηλότερος από αυτόν του συνόλου του πληθυσμού.

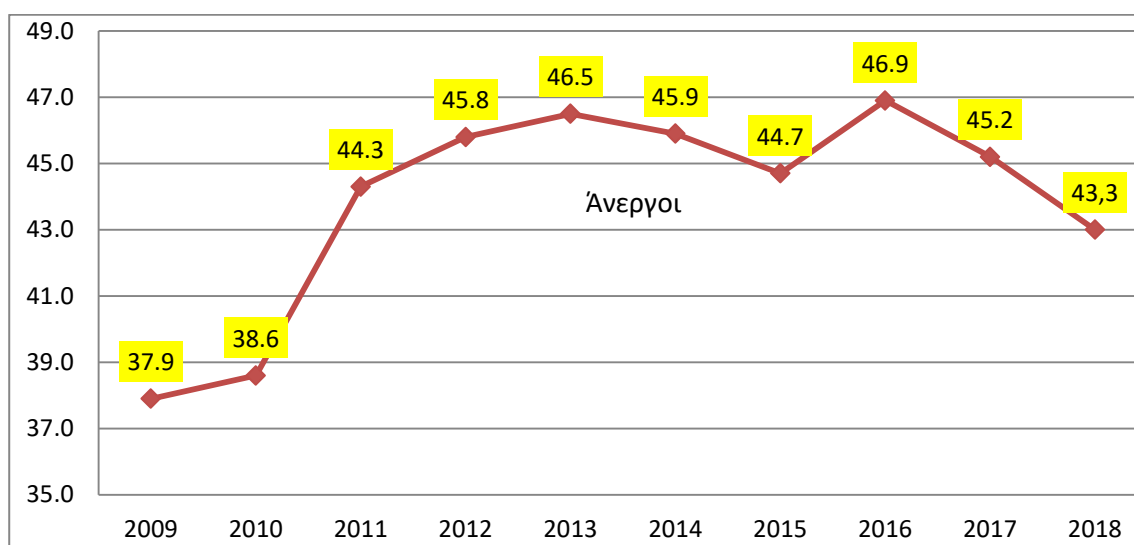
Γράφημα 3 : Κίνδυνος φτώχειας

Πηγή: Eurostat

Επιπλέον η ομάδα των ανέργων εισήλθε στην κρίση με εξαιρετικά υψηλά ποσοστά (κινδύνου) φτώχειας (2008: 36,8%, 2010: 38,6%), που διευρύνθηκαν δραματικά (2012: 45,8%, 2014: 45,9%, 2016: 46,9%). Μόνο κατά το 2017 ο κίνδυνος φτώχειας μειώθηκε ελαφρά στο 45,2%, παραμένοντας περίπου κατά 10 μονάδες υψηλότερος σε σχέση με τα προ κρίσης επίπεδα και περίπου 2,5 φορές μεγαλύτερος σε σχέση με το σύνολο του πληθυσμού, ενώ το 2018 ο κίνδυνος φτώχειας ανέρχεται σε 43,3% (Γράφημα 4), παρουσιάζοντας σημαντική διαφορά μεταξύ ανδρών και γυναικών (49,1% και 37,9% αντίστοιχα).

Γράφημα 4: Άνεργοι φτωχοί

Πηγή: Eurostat

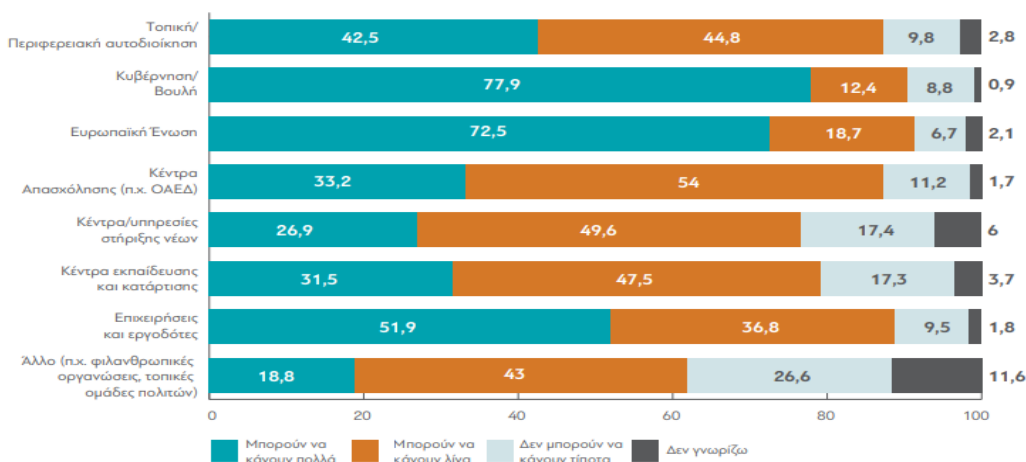
Μετά την έξοδο της Ελλάδας από τα μνημόνια τον Αύγουστο του 2018 τα δύο κόμματα που διεκδικούν την εξουσία πλειοδοτούν σε υποσχέσεις. Η Κυβέρνηση με βάση το πρόγραμμα της κάνει λόγο για 500.000 νέες θέσεις εργασίας την τετραετία 2019-2023 με έμφαση στους νέους και τις γυναίκες, μείωση της ανεργίας των γυναικών στο 10%, κίνητρα για δημιουργία θέσεων πλήρους εργασίας, νέες αυξήσεις του κατώτατου μισθού και αναδιαμόρφωση των κοινωφελών προγραμμάτων εργασίας από 8μηνα σε 12μηνα με αυξημένες απολαβές αντίστοιχες των προσόντων των εργαζομένων (Αυγή 2 Ιουλίου 2019). Από τη μεριά της η αντιπολίτευση στοχεύει στη δημιουργία ανάπτυξης μέσω της συσσώρευσης ξένων επενδύσεων που θα φέρουν νέες θέσεις εργασίας και καλύτερους μισθούς, τη δραστική μείωση των εργοδοτικών εισφορών και φόρων σε μια επιχείρηση που θα της επιτρέψουν με τον ίδιο προϋπολογισμό να δημιουργήσει μια καινούργια θέση εργασίας. Τονίζεται επίσης η εκπαίδευση και η επανακατάρτιση ώστε οι άνεργοι να αποκτούν νέες δεξιότητες και να μπαίνουν εκ νέου στην αγορά εργασίας (Ελεύθερος Τύπος 24 Ιουνίου 2019).

Εκείνο που πρέπει να αναζητηθεί είναι η μέγιστη δυνατή συναίνεση σε ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης που θα συμβάλλουν στην αντιμετώπιση του προβλήματος της ανεργίας και της φτώχειας των νέων, θα αποτρέψουν οριστικά τη διαφυγή του πνευματικού δυναμικού της Ελλάδας στο εξωτερικό και θα βοηθήσουν στην επιστροφή της γενιάς του brain drain στην Ελλάδα.

Στην έρευνα της Διανέσις του 2017 Κυβέρνηση / Βουλή (77,9%), Ευρωπαϊκή Ένωση (72,5%) και επιχειρήσεις και εργοδότες (51,9%) κατατάσσονται στις τρεις πρώτες θέσεις από τα πρόσωπα και τους οργανισμούς που μπορεί να κάνουν πολλά για να μειώσουν την ανεργία των νέων (Γράφημα 5).

Γράφημα 5 : Σε ποιο βαθμό πρόσωπα ή οργανισμοί μπορούν να κάνουν κάτι να μειώσουν την ανεργία των νέων στην Ελλάδα;

Ερώτηση: Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι τα πρόσωπα και οι οργανισμοί που παρατίθενται παρακάτω μπορούν πράγματι να κάνουν κάτι για να μειώσουν την ανεργία των νέων στην Ελλάδα;

Πηγή : Διανέσις 07.2017 Πολιτισμικοί Παράγοντες της Οικονομικής Αυτάρκειας και Επιχειρηματικότητας, Νέοι ηλικίας 18-35, χρήστες διαδικτύου. Ποσοτική διαδικτυακή έρευνα - Έκθεση αποτελεσμάτων Οκτώβριος 2016 σελ. 6 .

Το αν τελικά τα πολιτικά κόμματα θα καταφέρουν να προσελκύσουν τους νέους ψηφοφόρους και να τους πείσουν να συμμετέχουν στις εκλογές μένει να φανεί στις 7 Ιουλίου, όμως δεν πρέπει και οι τελευταίοι να αφήνουν τους άλλους να αποφασίζουν για λογαριασμό τους. Το αίσθημα της οργής, του θυμού και του μίσους για την πολιτική πρέπει να δώσει τη θέση του στον αγώνα, τη διεκδίκηση και την πάλη για καλύτερες θέσεις εργασίας. Όπως χαρακτηριστικά έγραφε ο Rousseau «Μόλις κάποιος πει για τις δημόσιες υποθέσεις 'τι με νοιάζει εμένα;' πρέπει να σκεφτούμε ότι αυτό το κράτος έχει χαθεί»

Βιβλιογραφία

Διανέοσις 07.2017 «Πολιτισμικοί Παράγοντες της Οικονομικής Αυτάρκειας και Επιχειρηματικότητας, Νέοι ηλικίας 18-35, χρήστες διαδικτύου. Ποσοτική διαδικτυακή έρευνα» - Έκθεση αποτελεσμάτων Οκτώβριος 2016 Διαθέσιμο https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2017/07/anergia_neoi_17.7.2017_updated_final.pdf

Ελεύθερος τύπος «Κυρανάκης: Αυτό είναι το σχέδιο της Νέας Δημοκρατίας για τους άνεργους». Δημοσίευση 24 Ιουνίου 2019.

Διαθέσιμο <https://www.eleftherostypos.gr/politiki/418401-kyranakis-ayto-einai-to-sxedio-tis-neas-dimokratia-s-gia-toys-anergoys/>

Η Αυγή « Το σχέδιο του ΣΥΡΙΖΑ για την Εργασία: 500.000 νέες θέσεις εργασίας, ολική επαναφορά των μισθών». Δημοσίευση 2 Ιουλίου 2019. Διαθέσιμο <http://www.avgi.gr/article/4768083/10015040/500-000-nees-theseis-ergasias-olike-epanaphora-ton-misthon>

Η Καθημερινή : «Braingain: Οι Έλληνες του εξωτερικού γυρνούν την πλάτη στην πρόσκληση Τσίπρα για το Δημόσιο» Αθήνα 23.09.2017

Διαθέσιμο <https://www.kathimerini.gr/928039/gallery/epikairothta/ellada/braingain-oi-ellhnes-toy-e3wterikoy-gyrnoyn-thn-plath-sthn-prosklhsh-tsipra-gia-to-dhmosio>

Nooz. "Brain Drain: Ένας στους τρεις Έλληνες βλέπει θετικά την επιστροφή του στην Ελλάδα".

Διαθέσιμο <https://www.nooz.gr/greece/1545626/brain-drain--enas-stoys-treis-ellines-blepei-thetika-tin-epistrofi-toy-stin-ellada>

* Ερευνητή ΕΚΚΕ- Δικηγόρου